

ISTIQLOL DAVRI O'ZBEK SHE'RIYATIDA AFSONA VA RIVOYATLAR SINTEZI

Eshanova Zilola Qo'chqarovna,
Andijon davlat universiteti doktoranti,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.
E-mail: zeshanova79@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada istiqlol davri o'zbek she'riyatida afsona va rivoyat janridan sintezlashgan folklorizm sifatida foydalanish asosida ham asarlar yaratilayotgani, haqida so'z boradi. Unda afsona va she'riyat sintezining namoyon bo'lishidagi o'ziga xosliklarni tahlillar yordamida ko'rsatish maqsadi qo'yilgan. Unda quyidagi jihatlar: afsona va rivoyatlarning she'r bilan sintezlanishi natijasida yaratilgan she'rlar, odatda, voqeaband bo'lib, afsona va rivoyat janri komponentlari she'r kontekstiga modifikatsiyalash asosida sintezlanishi; bunday modifikatsiyalarda folklordagi afsona va rivoyatlar (birlamchi matn) mazmuni saqlanadi, biroq ifoda usuli o'zgarib, she'rning ritmik-intonatsion tashkillanishiga bo'ysundirilgan holda she'riy yo'lda berilishi; bunday she'rlar afsona va rivoyatga xos kirish, voqealar bayoni va ma'rifiy xarakterdagi xulosa asosida, ularning syujetidagi voqelik tasviri asosida shakllantirilishi va she'rdagi lirik syujet va afsona hamda rivoyat syujeti qorishib, ajralmas holga kelgan badiiy butunlikni hosil qilishi; bunday she'rlarning lirik kirish vazifasini bajaruvchi kirish bandi xalq afsona va rivoyatlariga xos "qadimda...", "qadim zamonda...", "uzoq o'tgan zamonda..." deb boshlanuvchi kirish konstruksiya bilan boshlanishi hamda lirik syujet afsona va rivoyat syujeti asosida hamda shu syujet ta'sirida yuzaga kelgan kechinma tasviri asosida rivojlantirilishi; bunday she'rlarning xulosa vazifasini bajaruvchi so'nggi bandi afsona va rivoyatlarga xos ma'rifiy g'oya va muallif xulosasi bilan yakunlanishi; bunday she'rlarda afsona va rivoyat janriga xos turli arxetipik va mifologik obrazlar, motivlardan ham modifikatsiyalanmagan holda foydalanilishi ochiqqlangan. Maqolada istiqlol davrida yaratilgan afsona va rivoyat janri sintezi asosidagi voqeaband she'rlar tahlil orqali davr she'riyati folklor an'alaridan foydalanish tamoyili asosida taraqqiy etayotgani, bu tamoyil esa ijodkorlarga asarlarida xalqchillikni ta'minlashga, g'oyaviy-estetik maqsadiga erishishga xizmat qilayotgani asoslangan.

Kalit so'zlar: she'r, afsona, rivoyat, folklorizm, sintezlashgan folklorizm, asar komponentlari, badiiyat, xalqchillik, g'oyaviy maqsad.

Аннотация

В статье говорится о том, что в узбекской поэзии периода независимости произведения создаются на основе использования жанра легенды и предания в качестве синтезированного фольклоризма. В ней поставлена цель показать с помощью анализа особенности проявления синтеза легенды и поэзии. В нём раскрыты следующие аспекты: стихотворения, созданные в результате синтеза легенд и преданий со стихотворением, обычно сюжетные, а компоненты жанра легенд и преданий синтезируются к тексту стихотворения на основе модификации; в таких модификациях сохраняется содержание фольклорных легенд и преданий (первичный текст), но изменяется способ выражения и передается в стихотворной форме, подчиняясь ритмико-интонационной организации стихотворения; такие стихотворения формируются на основе введения, повествования о событиях и вывода просветительского характера, основанного на изображении действительности в их сюжете, и лирический сюжет в стихотворении и сюжет легенды и предания смешиваются, образуя неразделимое художественное целое; вступление таких стихотворений, выполняющее функцию лирического вступления, начинается с вводной конструкции, характерной для народных легенд и преданий, начинающейся словами "в древности...", "в древние времена...", "в далекое прошлое...", и лирический сюжет развивается на основе сюжета легенды и предания, а также на основе изображения переживаний, возникших под влиянием этого сюжета; заключительная часть таких стихотворений завершается просветительской идеей, характерной для легенд и преданий, и авторским заключением; в таких стихотворениях используются различные архетипические и мифологические образы, мотивы, характерные для жанра легенды и предания, как в немодифицированном виде. В статье на основе анализа сюжетных стихотворений, созданных в период независимости, основанных на синтезе жанров легенд и преданий, обосновано, что поэзия того периода развивается на основе принципа использования фольклорных традиций, а этот принцип служит обеспечению народности в произведениях, достижению идейно-эстетических целей.

Ключевые слова: стихотворение, легенда, предание, фольклоризм, синтезированный фольклоризм, компоненты произведения, художественность, народность, идейная цель.

Abstract

The article states that in the Uzbek poetry of the independence period, works are created on the basis of using the genre of legend and legend as a synthesized folklore. It aims to show through analysis the peculiarities of the manifestation of

the synthesis of legend and poetry. It reveals the following aspects: poems created as a result of the synthesis of legends and traditions with the poem are usually plot-based, and the components of the genre of legends and traditions are synthesized to the text of the poem on the basis of modification; in such modifications, the content of folklore legends and traditions (primary text) is preserved, but the way of expression is changed and conveyed in verse form, subject to the rhythmic-intonational organization of the poem; such poems are formed on the basis of introduction, narration of events, and conclusion of an educational nature, based on the depiction of reality in their plot, and the lyrical plot in the poem and the plot of legends and traditions are mixed, forming an indivisible artistic whole; The introduction of such poems, performing the function of a lyrical introduction, begins with an introductory construction characteristic of folk legends and traditions, beginning with the words "in ancient times...", "in ancient times...", "in the distant past...", and the lyrical plot develops based on the plot of the legend and legend, as well as on the depiction of experiences arising under the influence of this plot; the concluding part of such poems concludes with an educational idea characteristic of legends and traditions and an author's conclusion; in such poems, various archetypal and mythological images, motifs characteristic of the legend and legend genre are used, in unmodified form. The article, based on the analysis of narrative poems created during the independence period, based on the synthesis of legends and traditions, substantiates that the poetry of that period developed on the basis of the principle of using folklore traditions, and this principle serves to ensure folk character in the works, achieving ideological and aesthetic goals.

Keywords: poem, legend, legend, folklore, synthesized folklore, components of the work, artistry, folk character, ideological purpose.

Istiqlol davri o'zbek she'riyati taraqqiyotida folklor an'analaridan foydalanish tamoyili ham ahamiyatli bo'lib, bu an'ana ijodkorlarga asarlarida xalqchillikni ta'minlash, g'oyaviy-estetik maqsadga erishishda vosita bo'ldi. Davr she'riyatida afsona va rivoyat janridan sintezlashgan folklorizm sifatida foydalanish asosida ham asarlar yaratilmoqda, ya'ni afsona va she'riyat sintezi namoyon bo'lmoqda. Maqolada istiqlo davri o'zbek she'riyatidagi ayni shu adabiy hodisaning namoyon bo'lishining o'ziga xosliklarini tahlillar yordamida ko'rsatish maqsadi qo'yildi.

Folklorizm hodisasi jahon adabiyotshunosligida jiddiy tadqiq etilgan nazariy hodisalardan biridir. Folklorizm inglizcha folklorismus so'zidan olingan bo'lib, ilmiy adabiyotlar va lug'atlarda bu termin XIX asrda yashagan frunsuz folklorshunosi Pol Sebiyo (Paul Sébillot) tomonidan folklor bilan qiziqish, band bo'lish ma'nosida qo'llanganligi ta'kidlanadi. Olim folklorning jamiyat hayotidagi

rolini hamda madaniyat va san'atda undan foydalanish masalalarini o'rgangan. Folklorizm termini yozuvchi, munaqqid va publitsistlarning folklor asarlariga qiziqishini, ularning xalq og'zaki badiiy ijodiga xos obraz, motiv va syujetlarga murojaatini tavsiflash uchun qo'llangan[1]. Folklorizmlar muammosi N.P.Andreyev, M.K. Azadovskiy, D.N. Medrish, L.I. YEmelyanov, A.A. Gorelov, U.B. Dalgat, K.V. Chistov, B. E.Gyceb, B.Sarimsoqov, S.Mirzayeva, I.Yormatov, L.Sharipova, G.Imomova, Sh.Davronova, Z.Eshanova, D.Xoliqova, N.Tursunova, S.Xamdamova, N.Alisultonovalarning ishlarida yoritilgan. Xususan, ushbu tadqiqotlarda folklorizmlar borasidagi nazariy qarashlar, turli davrlarda folklorizmlarning namoyon bo'lishi va tipologiyasi masalalari yoritilgan.

Folklorizmlarning ichki turlaridan bo'lgan sintezlashgan folklorizmlar she'r badiiy to'qimasi bilan birikib ketadi va she'rning g'oyaviy mundarijasini shakllantiradi. Bu haqda B.Sarimsoqov: "... sintezlashgan folklorizmlar asosida yaratilgan asarda xalq e'tiqodi, uning dahosi yaratgan durdonalarning ratsional mag'zi ijodkor g'oyasi, uning estetik prinsiplari, davr talabi va muammolari bilan shu qadar kirishib, uyg'unlashib ketgan bo'ladiki, aksariyat hollarda ularning chegarasini belgilash mumkin emas" [2,357], - deydi. L.Sharipova esa: "Folklor materiali ma'lum ijodkor tafakkuri bilan qorishib, badiiy asar tarkibidagi unsurga aylangandagina folklorizm tug'iladi. Ayniqsa, sintezlashgan folklorizm asar tarkibiga qorishib ketadi va asar syujetini boyitadi, mukammallashtiradi, shoir maqsadining yuzaga chiqishida muhim rol o'ynaydi. Biror bir ijodkor folklorga xos syujetni o'z asari syujetiga singdirib yuborsa va bu ikki syujet qorishib, ajralmas holga kelsa, murakkab folklorizmning sintezlashgan folklorizm ko'rinishi yuzaga kelishini[3,17] aytadi. Yuqoridagi adabiyotlar tahlilidan ko'rinadiki, folklor janrlari bo'lgan afsona, rivoyat, ertaklar syujeti ijodkorlar tomonidan o'zlashtirilib, badiiy asar matniga singdirilishi sintezlashgan folklorizmdir. Bizning maqolalarimizda ham she'riyatdagi sintez muammosi, an'analar sathidagi sintez, ertak va xalq dostonlari sintezi masalasi yoritilgan. Xususan, davr she'riyatida namoyon bo'layotgan folklor sintezi hamda an'analar sathidagi sintez bevosita folklorizmlar, xususan, stilizatsion, sintezlashgan, etnografik folklorizmlar asosida yuzaga chiqayotganligi [4] ta'kidlangan. Demak, she'r mazmun-mundarijasining afsona, rivoyat, ertak va dostonlar syujeti, motivlari asosida shakllantirilishi sintez hodisasi bo'lib, istiqlol davri o'zbek she'riyatida bu adabiy hodisaning namoyon bo'lishidagi o'ziga xosliklar, tipologiyalarni yoritish tadqiqotlar uchun obyekt bo'lgan emas.

Maqolada struktural, germeneytik va semiotik tahlil metodlaridan foydalanilgan holda afsona va rivoyatlar sintezi asosida yaratilgan she'rlar tahlil

qilindi hamda afsona va she'r, rivoyat va she'r sintezining namoyon bo'lishidagi o'ziga xosliklar, tipologiyalar yoritildi.

Istiqlolga erishilgandan so'ng adabiyotda evrilishlar, yangilanishlar yuz berdi, bu holat ijodkorlarning folklor an'analari va folklorizmlardan foydalanishdagi estetik pozitsiyasining yangilanishiga, adabiyot va folklor sinteziga murojaat qilish tamoyilining kuchayishiga, folklor sintezi ta'sirida she'rlar yaratilishiga zamin yaratdi. Istiqlol davri o'zbek she'riyatida tom ma'noda turli ohanglar, an'analari, janrlar sintezi yuz berdiki, bu holat mazkur davrda ijod qilgan shoirlar ijodida ham yaqqol bo'y ko'rsatdi.

Abdulla Oripovning "Odam va shayton qissasi", "Firibgar qissasi" kabi voqeaband she'rlari xalq afsona va rivoyatlari syujetlari, epizodlari asosida shakllantirilgan. "Odam va shayton qissasi" voqeaband she'r bo'lib, hajman ancha katta, 46 banddan iborat. Shoir she'rda o'zining g'oyaviy maqsadini berishda Odam Ato va Momo Havo haqidagi afsonadan ijodiy foydalanadi. She'r sarlavhasining o'ziyoq o'quvchiga shoir g'oyaviy maqsadini tushunishda kalitlik vazifasini bajaradi.

Afsona janri she'r bilan sintezlanar ekan, bunda uning komponentlari she'r kontekstiga modifikatsiyalash asosida kiritiladi. Bunday modifikatsiyalarda folklordagi afsona (birlamchi matn) mazmuni saqlanadi, ifoda usuli she'riy yo'lda beriladi.

"Odam va shayton qissasi" she'ri afsonaga xos kirish, voqealar bayoni va ma'rifiy xarakterdagi xulosa asosida shakllantirilgan. Shoir she'rning lirik kirish vazifasini bajaruvchi ilk bandini afsona syujetiga xos juda qadim zamondagi voqea tasviri bilan boshlaydi:

Juda-juda qadim zamon
Yuz berib bir xatomiz,
Arshdan ketgan Momo Havo
Hamda Odam Atomiz[5,32]

Odam Ato va Momo Havoning jannatdan quvilishi arxetipik syujeti aksariyat mif va diniy qarashlarda uchraydi. She'r bandlari ushbu arxetipik syujet asosida shakllantirilgan. She'rning keyingi bandlarida Odam Ato va Momo Havoning erdagi hayoti, turmush tarzidan hikoya qilinadi:

Tong otmasdan Odam Ato
Shoshib ovga ketardi,
Momo esa chaylasida
Otamizni kutardi

She'rning keyingi bandlarida shoir Odam Ato, Momo Havo va Shayton uchlik arxetip obrazidan ijodiy foydalanadi. Shaytonning Momo Havoga bolasini

tashlab ketishi uch bora takrorlanadi. Ushbu arxetipik syujet shoirga shaytonning inson qoniga qirishi sababini dalillash hamda chuqur falsafiy umumlashma chiqarish uchun imkon bergan:

Endi qaytib kelmasin, deb

Qarg'ab, so'kib beayov,

Nonushtaga shayton go'shtin

Paqqos tushirdi ikkov.

Ilk ibtidoda shaytonning hiyla va makr bilan inson qoniga kirishi inson tabiatidagi salbiy jihatlarni yuzaga chiqishiga asos bo'lganligi izohlangan afsona syujeti vositasida shoir she'ning xulosa qismidagi falsafiy fikrini beradi:

Ko'rdik qancha shaytonlikni,

Qancha Shayton Insonni,

Chiqarolmay ovoramiz,

Qonimizdan Shaytonni [5,33].

Abdulla Oripov "Firibgar qissasi" she'rida firibgarning Amir Temur, shoh Bobur, Amir Olimxon va shoir zamoni voqeligidagi sarguzatlarini tasvirlash orqali firibgarlikning zamon va makon bilmas, yo'qotib bo'lmas yomon illat ekanligi haqidagi ma'rifiy fikrlarini beradi.

A'zam O'ktamning "Munozara" she'ri "Iskandarning shoxi bor" xalq afsonasi syujeti asosida shakllantirilgan. She'ning ilk bandida shoir afsona personaji bo'lgan sartarosh bilan munozaraga kirishadi. Keyingi badda esa mavjud syujet voqeligiga shubha nazari bilan qaraydi va uni savol tarzida ifodalaydi. She'ning uch misradan iborat so'nggi bandida esa har qanday zamonda zolim hukmdorlarning mavjud bo'lishini quyidagicha ifodalaydi:

Shoxi yo'qdir men bilgan shohning,

Lekin g'irt ho'kiz.

(Ertakdan o'qirsiz qolganin.) [6.B.238]

A'zam O'ktam "Eski afsona" she'rida o'z davri muammolarini yoritishda xalq afsonalaridagi shoh va cho'pon obrazlaridan foydalanadi. She'r voqeaband bo'lib, voqealar odil shoh va tog'lik cho'pon o'rtasidagi savol-javob asosida yoritiladi. She'rda jamiyat taraqqiyotining barcha davrlarida bo'lganidek, hukmdorlarga xalqning arzi etib bormaydi, hukmdorning farmonlari esa xalqqa o'z holicha etkazilmaydi, shuning uchun ham haqqingizni o'zingiz talab qiling, degan fikr qor va suv detallari orqali beriladi:

— Axir mening farmonlarim ham

shu saroyda qat'iy va chindir.

To sizlarga etib borguncha

suv bo'lishi balki mumkindir!

Shu boisdan doimo hushyor,
sal jangari, yovqur bo'linglar.
Gar sizlarga "suv"ni tutishsa,
ko'nmang,

"qor"ni talab qilinglar... [6,51]

Shuningdek, she'rda "o'g'ri bo'lsang boshingni eysan, to'g'ri bo'lsang oshingni" maqolini (oddiy folklorizm) paradoksal yondashgan holda modifikatsiyasini yaratish orqali qo'llaydi va davr muammolarini, jamiyatdagi ildiz otgan illatlarni fosh etadi:

G'irt yangicha maqol bor hozir,
qadimgisi ketgandir abas—

"O'g'rimisan—yeysan oshingni,
to'g'rimisan—o'z boshingni, bas!" [6,51]

Farida Afro'z ham afsona, rivoyatlari va ertaklardan falsafiy mushohalarni hamda lirik subyekt ruhiyati tasvirini berishda mahorat bilan foydalanadi. Shoironing "Onamdan eshitgan quvnoq rivoyat", "Nikoh yoxud ayolning yaratilishi haqida rivoyat", "Bir o'choq o'tin va bir quchoq etim haqida rivoyat" kabi she'rlari xalq og'zaki ijodi janri bo'lgan rivoyatlar syujeti asosida shakllantirilgan. Voqeaband she'r rivoyat syujetidagi voqelik tasviri asosda shakllantirilib, she'rdagi lirik syujet va rivoyat syujeti qorishib, ajralmas holga kelgan badiiy butunlikni hosil qilgan. Bunda ham she'rning lirik kirish vazifasini bajaruvchi kirish bandi xalq rivoyatlariga xos "qadimda..." deb boshlanuvchi kirish konstruksiya bilan boshlanadi va lirik syujet rivoyat syujeti asosida hamda shu syujet ta'sirida yuzaga kelgan kechinma tasviri asosida rivojlantiriladi. She'rining xulosa vazifasini bajaruvchi so'nggi bandida rivoyatlarga xos ma'rifiy g'oya va muallif xulosasi beriladi. "Onamdan eshitgan quvnoq rivoyat" voqeaband she'r bo'lib, uning kirish bandi rivoyatga xos boshlanma bilan boshlanadi:

Qadimda bir donishmand,

O'tgan ekan, xo'b,fozil.

O'stiribdi aqli xush,

Ta'rifga sig'mas o'g'il. [7, 320]

She'rning tematik kompozitsiyasi rivoyat syujeti hamda baxt qidirib safarga chiqish, sinovga chiqish oldidan otaning nasihat qilishi, nikoh uchun aqliy sinash kabi ertakka xos syujet motivlari sintezi asosida shakllantirilgan bo'lib, uning qahramoni uylanish uchun yorini qidirib uzoq safarga chiqadi:

Bir kun ota o'g'ilga

Pand-u nasihat etmish:

"-Uylan,joylan,jon bolam,

Vaqt-soati etmish!”

Ixtiyor et sayohat,

Bo'lsin senga omad yor!

Xushyor bo'l, har mo'mindan,

Ayama xush kaloming [7, 320].

Safar davomida bo'lajak yorining otasi bilan hamsuhbat bo'lib, dono qizning aqliy sinovlaridan o'tadi. Natijada esa dono qiz uning yoriga aylanadi:

Alqissa, rivoyatdan

Tez chiqaring xulosa.

Kutarga vaqtimiz yo'q,

To'y kechikar bo'lmasa!

Shoira rivoyatda tasvirlangan voqelik asosida mardlik, to'g'riso'zlik, boshqalarga yordam berish kabi insoniy fazilatlarga ega inson hamisha baxtga erishadi, degan ma'rifiy g'oyani berishda mahorat bilan foydalanadi. Shoira qo'llagan sintezlashgan folklorizm davrning muhim ijtimoiy-ma'naviy muammosi bo'lgan oila qurish, yor tanlash kabi boqiy mavzular echimiga yo'naltirilgan.

”Bir o'choq o'tin va bir quchoq etim haqida rivoyat” da ham rivoyat lirik qahramon qalb tug'yonlari ifodasi uchun vosita bo'lgan. She'r uch qismdan iborat bo'lib, birinchi qismida bevafo yorning o'zga yor topishi voqeasi asosida paydo bo'lgan ayol qalbi qiynoqlari beriladi. She'r bandlarida yorning bevafoqligi sabab yuzaga kelgan ayol qalbi faryodlari berilgan:

Oh, otajon, jon ota,

Kuymas edim shunchalar

O'lganingda sen agar!

Voy, onajon, jon ona,

So'lmas edim shunchalar

O'lganingda sen agar!!! [7,158]

Ikkinchi qismda esa bevafo urning uyidan o'tin olib ketishi voqeasi ta'sirida ayol va uning etim bo'lgan bolalari qalbidagi alamli iztirob beriladi:

Arra tortar mitti jon,

O'tin qildilar g'aram.

Muzlasa ham qo'lchalar,

Bolalar hursand biram[7,159].

Yuqoridagi bandlarda bolalarning qishda qiynalib o'tin qilsa ham, ularning hursandligi tasviri beriladi. Bunga sabab esa otasining kelganligi. Lekin, afsuski, ularning quvonchi uzoqqa cho'zilmaydi. O'tin betavfiq otaning yori uchun, bu esa go'daklar va ayol qalbida dahshatli og'riqni paydo qiladi.

She'ning uchinchi qismida shoironing voqeaband she'rdan ko'zlagan asosiy maqsadi – ayol qalbi izzatoblari beriladi. She'rda davr ijtimoiy hayotidagi ayollarning o'ziga o't qo'yib halok bo'lishi bilan bog'liq muammolar rivoyat janri sintezi asosida beriladi.

Ismoil To'lakning 1996-yilda yozilgan "Odamsifat qush va qushsifat odam haqida rivoyat" she'ri garchi rivoyat deb nomlansa-da, rivoyat janri sintezi asosida yaratilmagan. She'rda qushning qafasdan qo'yib yuborilishi va uning ko'klarga parvoz etishi, biroq yana qaytib qafasga kelishi voqeasi tasviri asosida lirik subyekt kechinmalari beriladi hamda erk, ozodlik, mutelik kabi muallif g'oyaviy maqsadi ifodalangan:

Menga erk ber, – dedi qafasdagi Qush, –
do'stligimiz haqqi aylagil himmat.
Lojuvard osmonga uray so'ng bor to'sh,
qafasda ko'z yummak emasdir qismat.

She'r yaratilgan davrda yurtimiz mustaqil bo'lgan, ozodlik shabadasi esayotgan pallalar bo'lgan va bu davr ijtimoiy hayotida yangi o'zgarishlarga to'la moslasha olmayotgan insonlar ham mavjud edi. Ijtimoiy hayot voqeligidagi ushbu masalalar she'rda aks ettirilgan:

Tongda
safar oldidan
noxush
qafasga yaqinroq keldi – yu Odam,
hayratdan tosh qotdi.
Ichkarida Qush
mo'ltirab turardi ko'zlarida nam... [8,58-60]

She'rda qush va uning ozod bo'lishi ramz bo'lib, qafasda o'sgan va bir umr ho'jayinga qaram bo'lgan qush ozod bo'lganda ham bu mutelikdan, qaramlikdan chiqib keta olmaydi, degan falsafiy qarash beriladi. Odam va qush o'rtasida kechgan diologlar, rivoya va qafas, qush kabi ramzlar shoir badiiy-estetik maqsadi ifodasiga xizmat qilgan.

Xulosa qilib aytganda, istiqlol davri o'zbek she'riyatida folklor an'analari va janrlari sintezi yuz berdi. Afsona va rivoyatlarning she'r bilan sintezlanishi natijasida yaratilgan she'rlar odatda voqeaband bo'lib, afsona va rivoyat janri komponentlari she'r katekstiga modifikatsiyalash asosida sintezlanadi. Bunday modifikatsiyalarda folklordagi afsona va rivoyatlar (birlamchi matn) mazmuni saqlanadi, biroq ifoda usuli o'zgarib, she'ning ritmik-intonatsion tashkillanishiga bo'ysundirilgan holda she'riy yo'lda beriladi. Bunday she'rlar afsona va rivoyatga xos kirish, voqealar bayoni va ma'rifiy xarakterdagi xulosa asosida, ularning

syujetidagi voqelik tasviri asosida shakllantiriladi, she'rdagi lirik syujet va afsona hamda rivoyat syujeti qorishib, ajralmas holga kelgan badiiy butunlikni hosil qiladi. Bunday she'rlarning lirik kirish vazifasini bajaruvchi kirish bandi xalq afsona va rivoyatlariga xos "qadimda...", "qadim zamonda...", "uzoq o'tgan zamonda..." deb boshlanuvchi kirish konstruksiya bilan boshlanadi va lirik syujet afsona va rivoyat syujeti asosida hamda shu syujet ta'sirida yuzaga kelgan kechinma tasviri asosida rivojlantiriladi. Bunday she'rlarning xulosa vazifasini bajaruvchi so'nggi bandi afsona va rivoyatlarga xos ma'rifiy g'oya va muallif xulosasi bilan yakunlanadi. Bunday she'rlarda afsona va rivoyat janriga xos turli arxetipik va mifologik obrazlar, motivlardan ham modifikatsiyalanmagan holda foydalaniladi. Afsona va rivoyatlarning she'r bilan sintezlanishi natijasida yaratilgan she'rlarda davr bilan bog'liq muhim masalalar, turli ijtimoiy muammolar yoritildi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://kartaslov.ru> › значение-слова › бытование Карта слов и выражений русского языка; Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А.Н.Николюкина. — М.: НПК «Интелвак», 2001. — 799 с.; <http://feb-web.ru/feb/kle/KLE-abc/ke9/ke9-7622.htm>...Фольклоризм //Краткая литературная энциклопедия.; Национальная историческая энциклопедия <http://interpretive.ru/termin/folklorizm.html>
- 2.Sarimsoqov B. Folklorizmlar tipologiyasiga doir // XX asr o'zbek folklorshunosligi. Antologiya. [Matn] / Tuzuvchilar: O. To'laboyev va boshq. – Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2017. – 592 b.
- 3.Sharipova L.F. XX asrning ikkinchi yarmi o'zbek she'riyati badiiy taraqqiyotida folklor. Filol. fanlari doktori (DSc) ... diss. avtoref. – Toshkent, 2019. –73 b.
4. Eshanova Z.Q. Istiqlol davri o 'zbek she'riyatida an'analar sathidagi sintez // - ACTA NUUz, 2025 - journals.nuu.uz.; Folklor sintezi ilmiy-nazariy muammo sifatida // - News of the NUUz, 2024 - journalsnuu.uz
5. A.Oripov. Tanlangan asarlar. – T.: Sharq, 2010.
- 6.A'zam O'ktam. She'rlar va tarjimalar. – T., 2019.
- 7.Bo'tayeva Farida Afro'z. O'sha kun-bugundir. –T:Sharq, 2013.
- 8.Ismoil To'lak.Ko'ksimdagi haqiqat.She'rlar. – Toshkent: Kamalak, 1998. – 84 b.